

Perusoikeudet Euroopan unionissa

Sirpa Pietikäinen

EU:n perusoikeuskirja

- Hyväksyttiin vuonna 2000 poliittisena julkilausumana
- Sai oikeudellisesti sitovan aseman Lissabonin sopimuksen myötä
- Kokoa yhteensä perustamissopimuksissa, kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä jo entuudestaan tunnustamia oikeuksia
- **Toimiala**: Sitoo unionin toimielimiä ja jäsenmaiden viranomaisia näiden soveltaessa unionin oikeutta
- Poikkeusjärjestelyt Iso-Britannian, Puolan ja Tsekin osalta
- http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf

Perusoikeuskirjan sisältö

- Perusoikeuskirjan sisältämät **perusoikeudet** (suluissa esimerkkejä politiikoista, joissa PO-kirja vaikuttanut):
  - Ihmisarvo (rajavartiointi, lentokenttien läpivalaisukoneet)
  - Vapaudet (median vapaus)
  - Tasa-arvo (lasten oikeudet, yhdenvertainen kohtelu)
  - Yhteisvastuu (työntekijöiden oikeudet)
  - Kansalaisten oikeudet
  - Lainkäyttö (EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö, tehokkaampi muutoksenhakumenettely)

Perusoikeuskirjan täytäntöönpano

- Komission [strategia](#) perusoikeuskirjan tehokkaasta täytäntöönpanosta
- Käytännössä peruskirjaa on noudatettava EU-lainsäädännön kaikissa valmisteluvaiheissa
  - Komissio tekee perusoikeuksien vaikutustenarviointia kaikissa lainsäädäntöprosesseissa
- Komissio raportoi toteutuksesta vuosittain
  - 2010: 75 % tapauksista PO-kirjan toimialan ulkopuolella komissio ryhtyy toimiin tietoisuuden lisäämiseksi
  - 2011: 55 % tapauksista edelleen PO-kirjan ulkopuolella, painopisteet:
    - *liikkumisenvapaus (Tanskan rajatarkastukset, Ranskan romanikarkoituksissa tuomioistuin vetosi PO-kirjaan, työntekijöiden liikkuvuus)*
    - *lasten oikeudet (komissio hyväksyi Lasten oikeuksien ohjelman, lapsipornografian vastainen työ, 116 000 hotlines kadonneille lapsille)*
    - *rikoksen uhrien suojelu (direktiivi uhrien oikeuksista oikeusprosessissa)*
    - *vihapuhe (jäsenmaiden tilanteiden jatkuva tarkkailu, romanistrategia)*
    - *yhtenäiset IP-oikeudet ja tehokkaat oikeussuojakeinot*
    - Komissio alkoi teknisesti toteuttaa EU:n liittymistä Euroopan IO-sopimukseen
    - http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/charter-brochure-report_en.pdf
- Vuoden 2012 osalta merkittävä aihealue tulee olemaan tietosuoja-asiat

Komission ”Check-list”

- Komissio arvioi listan avulla, miten sen omat säädösehdotukset vaikuttavat perusoikeuksiin
  1. *What fundamental rights are affected?*
  2. *Are the rights in question absolute rights (which may not be subject to limitations, examples being human dignity and the ban on torture)?*
  3. *What is the impact of the various policy options under consideration on fundamental rights? Is the impact beneficial (promotion of fundamental rights) or negative (limitation of fundamental rights)?*
  4. *Do the options have both a beneficial and a negative impact, depending on the fundamental rights concerned (for example, a negative impact on freedom of expression and beneficial one on intellectual property)?*
  5. *Would any limitation of fundamental rights be formulated in a clear and predictable manner?*
  6. *Would any limitation of fundamental rights:*
    - *be necessary to achieve an objective of general interest or to protect the rights and freedoms of others (which)?*
    - *be proportionate to the desired aim?*
    - *preserve the essence of the fundamental rights concerned?*

EU-kansalaisen oikeuskeinot

- Oikeus vedota Euroopan parlamenttiin
  - Toimialana kaikki Euroopan unionin toimintaan liittyvät asiat
  - Ei käsittele vetoamuksia juridisesti vaan tarkoituksena kanteluiden sitouttaminen demokraattiseen prosessiin, esim. parlamentin kuulemisten ja kokousten kautta
- Oikeus kannella Euroopan oikeusasiamiehelle
  - Valtuudet tutkia hallinnollisia epäkohtia koskevia kanteluja EU:n toimielinten, elinten ja laitosten toiminnassa (pois lukien EUTI)
  - Ratkaisut eivät ole oikeudellisesti sitovia, keinona antaa kriittinen huomautus kyseiselle toimielimelle
  - Yleisimmät aihepiirit: asiakirjojen julkisuus, hankintasopimukset, kilpailut ja valintamenettelyt, henkilöstöasiat ja sopimusten täytäntöönpano (ikä syrjintä yleisin yksittäinen kanteluperusta)
  - Vuonna 2010 lähes 3000 kantelua, joista 27 % oikeusasiamiehen toimivallan alalla
  - Valtaosa kanteluista jätetään internetissä
- Oikeus kirjoittaa unionin toimielimille jollakin unionin kielellä ja saada vastaus samalla kielellä
  - Vuonna 2010 komissiolle tuli EU-kansalaisilta yli 4000 perusoikeuksia koskevaa kirjettä

Tuomioistuimet

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EITI)
  - Laajin toimivalta perusoikeuskysymyksissä
  - Oikeusperustana Euroopan ihmisoikeussopimus
  - Mahdollisuus valittaa vasta kansallisen tuomioistuinprosessin jälkeen
- Euroopan unionin tuomioistuin
  - Perusoikeuskirjaa voidaan käyttää ennakkopäätöksissä ja EU-toimielimiin kohdistetuissa kanteissa
  - Tuomioistuin on esim. linjannut, että FRONTEX-operaatio rikkoo artiklaa 4 (*”Kidutuksen sekä epäinhimillisen tai halventavan rangaistuksen ja kohtelun kieltö”*) lähettäessään pakolaisia Kreikan pakolaiskeskuksiin

Muita toimijoita

- Perusoikeusvirasto
  - Kerää tietoa ja antaa oikeudellista neuvoa EU-elimille, www.fra.europa.eu
  - On kiinnittänyt huomiota siihen, että toimielimet saavat valtavan määrän niiden toimivaltaan kuulumattomia kanteita – miten koputukset ohjataan oikealle ovelle ja pitäisikö luoda yksi ovi, jonka luota löytyy kaikki tieto ja apu?
  - Vuoden 2013 painopisteet: maahanmuuttajat ja heidän työolonsa Euroopassa, digitaalinen valvonta suhteessa kansalaisten yksityisyydensuojaan, vähemmistöjen oikeudet, lasten ja vammaisten oikeudet, rikosten uhrien oikeudet ja naisiin kohdistuva väkivalta sekä tasa-arvokysymykset.
- Kansallisten ihmisoikeusinstituuttien verkosto
  - Noin puolessa EU-jäsenvaltioista on kansallinen IO-instituutti (Suomessa ei)
  - Rooli: vaikutustyö, koulutus ja interventiot – ”first door” –oikeusapua

Perusoikeuksia turvaavia direktiivejä

- Direktiivi [2000/43/EY](#) rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta
- Direktiivi [2000/78/EY](#) yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista
  - Soveltamisala vain työelämässä
- Direktiivi [2004/113/EY](#) naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla

- **Yhdenvertaisen kohtelun direktiivi** ulottuu työpaikkojen ulkopuolella tapahtuvaan syrjintään (nk. Horisontaaliulottuvuus)
  - Direktiivi ei ole tullut voimaan joidenkin jäsenvaltioiden vastustuksen vuoksi (Suomi tukee direktiiviä)
  - Euroopan parlamentti tukee direktiiviä:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0211+0+DOC+XML+V0//FI>
  - Väliaikainen ratkaisu pattitilanteeseen on direktiivin pilkkominen osiin, esimerkiksi tänä vuonna on keskitytty ikäperustaisen syrjinnän kitkemiseen. Vammaisten osalta tulossa on Accessibility Act, jossa tunnistetaan merkittävimmät esteellisyyssymykset
- Voimaan tullessaan direktiivi takaa:
  - Sosiaalisen suojelun (**sos. turva ja terveydenhuolto**)
  - **Sosiaali-edut**
  - **Koulutuksen** (Elinikäisen oppimisen toimintaohjelma vuosille 2007-2013 edistää myös niiden henkilöiden mahdollisuuksia, joilla erityistarpeita)
  - Julkisten **tuotteiden ja palveluiden** saatavuuden ("paitsi jos niiden takaamisesta koituu suhteetonta vaivaa tai kustannusta")

Kiitos osallistumisestasi!

- Tästä ja muista aiheista voit lukea lisää osoitteesta www.sirpapietikainen.eu
- Samasta osoitteesta voit myös tilata kerran kuukaudessa ilmestyvän
- uutiskirjeeni!

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Sirpa', written in a cursive style.